

ZGODNJI PSIHOLOGIZEM

Glavni teoretiki te šole:

- Edward SAPIR
- Ruth BENEDICT
- Margareth MEAD

Ta šola se razvije v Ameriki po Boasu (po kulturnem relativizmu). Je nadaljevanje in kritika prejšnjih šol. Od **Boasa** prevzame kriterij nehierarhičnega vrednotenja kultur, spremeni pa predmet antropološke zgodovine/ A (ni več preučevanja zgodovine kultur) ki je preučevala odnos med K in posameznikom. Preučevanje mehanizmov, institucij, prijemov, s katerimi K formira posameznika. Zato se spremeni tudi metoda – ni več historična/zgodovinska, ampak **sinhrona metoda analize**.

- Idejni začetnik šole je **E. SAPIR**, ki je z **Benjaminom Worfom** razvil hipotezo, imenovano **Sapir-worfova hipoteza**. Ta hipoteza opjasni, da so:

-kultura

-jezik in

-posameznik

strukturno skladne kategorije.

Imenuje se tudi **hipoteza o jezikovni relativnosti**, ki predpostavlja, da ni res, da jezik kulturo opisuje, ampak jo ustvarja. Realnost je učinek jezika. Kulturne kategorije so jezikovno definirane.

V kulturi obstajajo le tiste stvari, ki imajo ime. Če stvar nima imena preprosto ne obstaja (»meje mojega jezika so meje mojega sveta«). Pravita, da jezik definira kaj obstaja v družbi in na kakšen način stvari v kulturi obstajajo. Jezik definira vrednote,...

Kupec~ ni ženske oblike – cilja na to, da ženska ni sposobna zaslužiti (cipa, lopov, prostitutka, kurba,...)

Predpostavita, da so v vsaki K stvari, ki imajo malo besednih izrazov. O njih se govori metaforično, latinsko, s tujkami,... to so področja, ki so tabuizirana – jezik ustvarja stvari in razmerja med njimi.

- **BENEDICT:**

a) (1934) **Vzorci kulture** ~ tu se loteva klasičnih tem; preučevanje odnosa med K in posameznikom.

V A vpelje nekaj novih konceptov:

1. koncept **temperamenta** – prvi pove, da temperament nima biološke osnove, je naučen. Definira ga kot psihološko ustvarjenost/ profil pripadnikov neke kulture. Temperament predstavlja vsoto vseh vplivov kulture na posameznika, hkrati pa je tisto, s čimer posam. Kasneje naprej vpliva na K. Izoblikuje hipotezo o vzročni povezanosti med njima. Povezuje ju temperament
2. koncept **kulturnega vzorca** – predstavlja oznako za tipično kombinacijo kulturnih elementov.

Od **Boasa** (pojasni s kritiko) prevzame kriterij nehierarhičnega vrednotenja kultur, ki ga razume drugače. Ruth pojasni to s kulturnimi vzorci, Boas s kritiko evolucije.

Z vsako kulturno prakso/ institucijo obstaja nek univerzalen spekter možnih kulturnih praks. Prav tako obstaja univerzalen spekter kulturnih različic (kultur kot celote). Vsaka kultura predstavlja izsek iz univerzalnega spektra. K predstavlja svoj lasten izsek na svojem spektru.

2. vidik enkratnosti pa je, da vsaka kultura po svoje kombinira iz spektrov. Vsaka K se nahaja na svojem izseku in kombinira možnost institucije.

K so isto vredne, ker so istofunkcionalne – to so zato, ker vsaka isto vredna realizira iste funkcije enako uspešno.

Obstaja spekter glasov, ki jih človek lahko proizvede. Slovenščina je konkretni jezik, ki uporablja 26 glasov iz spektra. Ne glede na to, koliko glasov producira, je znanju jezika zadoščeno.

b) vprašanje kulturne pogojenosti mentalnih/ duševnih obolenj

Vpraša se, do katere mere so kulturno, do katero biološko pogojena, če sploh.

Normalno vedenje = naravno vedenje – A to opusti, ko najdejo »divje otroke«

Normalno vedenje je v skladu z religioznimi/ bibličnimi navodili.

R. Benedict ugotovi, da je normalno ni ontološki pojem (na splošno enako). Normalno iz:

-lat. Normalis = pokončen, vzravnani

-ang. Straight = heteroseksualnost (edino normalno)

-norma = sekundaren pojem (izpeljava)

Normalno vedenje je torej definirano edino z večinskim vedenjem v neki kulturi.

Benedict preuči 3 plemena: -Pueblo

-Zuoni

-Kwakiuti

Kwakiuti: normalni so tisti, ki prakticirajo ideal v zvezi z vedenjem. Ideal pri njih pa je »paranoidna megalomanija« (večvrednost lastnega jaza) – glavna institucija je potlač – zmaga najbolj uničujoč.

Njihova drža do sveta je paranoidna – umreš edino, če te začarajo – njihova enida travma je travma zlega pogleda. Ruth ugotovi, da to nikogar ne moti (»seveda sem paranoik, saj sem normalen«).

Otroke zaupajo neparanoidnemu človeku, saj edino on ne bo začaral otrok. Pravijo mu, da je NOR.

Ugotovi (po raziskovanju Kwakiutov):

1. vsaka kultura ima svoje legitimne travme/ konflikte
2. vsaka kultura po svoje definira legitimni način reševanja konfliktov in travm
3. normalno vedenje je tisto, ki predstavlja kulturni način reševanja kulturno legitimne travme

Npr.; travma smrti ~ sproža tesnobe, konflikte.

Če rešujete travmo tako, da verjamete v posmrtno življenje – normalno

Verjamete v reinkarnacijo – še kar normalno

Sadite mandarine – nenormalni ste

4. ugotovi tudi, da so najbolj kulturno normalni posamezniki tisti, ki se najbolj približajo idealom

Njeno interpretacijo normalnega in nenormalnega nadaljuje **G. DEVEREUX** ~ pravi, da vse K ločijo med naslednjimi **tipi duševnih motenj**:

a) **etnične motnje** (večinska oblika psihoze) – način, na katerega večina rešuje K legitimne travme

b) **tipske motnje** so lastne določenemu socialnemu razredu/ tipu znotraj družbe. Družba, ki striktno ločuje zasebno, javno pri čemer obe klasifikaciji rabita vsaka svoje vedenje, je bolj dovzetna za motnje tipa shizofrenije.

c) **idiosinkratične motnje** so motnje, kjer pride do kulturno nelegitimnega reševanja kulturno legitimnih travm – prava norost. To je tista motnja, katere večina k ne

more razumeti s pomočjo empatije = sočustvovanja (s pomočjo empatije ne moremo razumeti fobije do nebotičnika, lahko pa fobijo do smrti).

d) **šamanske/ svete motnje** so povezane z nadnaravnimi bitji (religiozne obsedenosti, stigmati ni je v nekrščanski kulturi)

Devereux: od kulture do kulture varirajo definicije, kaj je normalno in kaj ne, varirajo prakse reševanja »nenormalnih«
vedenj, tehnike preventive in tehnike kurative (npr psihiatrična bolnišnica)

Primitivne K rešujejo to z institucijami drugačnih ni prisile

Preventivni obredi iniciacije, obredi obrata socialnih vlog:

maškarade, pri katerih je lahko moški za en dan ženska), pogrebni obredi (katarza=moralna sprostitev zaradi obvladanja negativnih, slabih nagnjenj, čustev), žalovanja (legitimna-določa jih kultura, družba in nelegitimna)

- **Margareth MEAD:**

- 1. **Spolni temperament v treh primitivnih družbah** (1. knjiga)

Predstavi model preučevanja o odnosih med posameznikom in kulturo s terenskim delom.

V knjigi se sprašuje ali obstaja K vedenje, ki v vseh družbah velja za žensko in vedenje ki velja za moško. Ali so vedenja ženske in moškega kulturno predpisana. Potem lahko rečemo, da je vedenje tipično žensko ali tipično moško.

Ali je spol biološka ali socialna kategorija?

K/ Družbe, ki jih je preučevala (vse družbe/ kulture so v Novi Gvineji - tihomorske kulture):

-Arapeshi

-Mundugumori (prevod = ljudje)

-Tchmebuli

1. **Arapeshi** ~ vsi posamezniki se vedejo zelo uniformno (iz vedenja ne spoznamo spola). Vsi so pasivni, sentimentalni, sodelujejo v gospodinjstvu, hodijo na ribolov,... Moški, ki je »mačo«
je izključen. Moški se vedejo na način, ki je za nas naravno ženski (npr jočejo)

2. **Mundugumori/ kanibali** ~ so socialno izolirani. Enako ni razlik v vedenju med spoloma. So agresivni. Sorodniki so največji sovražniki, ker merijo sorodstvo po vrveh (mati, sin/ oče, hči), so poligamni (hči pripada očetovi vrvi. Oče jo lahko zamenja za žensko, ki bo sinova žena).

Vedejo se na način, ki mu mi pravimo naravno moški.

Nek moški je hotel pred samomorom še zadnjič zagreniti sorodstvu življenje. Odvesla do drugemu plemenu in ga ubijejo. To pleme terja od sorodstva stroške pogreba.

Če ima ženska sina, mora biti detomorilka. Če je vdova je zelo iskana

3. **Tchmebuli** ločijo osebne lastnosti po spolu. Vsi moški se vedejo na način, ki mu pravimo naravno ženski in obratno.

Ženske izbirajo partnerja, se lahko samozadovoljujejo. Obstajajo ženske in moške hiše. Moški pletejo košare, tam pojejo, se lepotičijo. Kar moški naredijo je last ženske. Zadovoljni so, če jim žena pusti iti na tržnico in tam prodajati košare.

Imajo patriarhat moško početje velja za večvredno. Matriarhalna kultura bi bila, če bi žensko početje veljalo za večvredno.

M. Meat ugotovi, da ni biološke zasnove za žensko in moško vedenje. Vsaka K ga po svoje definira.

Nauk knjige: Meat postavi model linearne transmisije kulture/ socializacije, ki pravi: avtoritarna K pogojuje oblikovanje avtoritarnega tipa institucije ta vodi v oblikovanje

avtoritarnih vzgojnih tehnik ta oblikuje avtoritarni tip osebnosti imenovan moški tip osebnosti.

Ključni dejavnik oblikovanja osebnosti je vzgojna tehnika = institucija, ki daje specifično obliko osebnostnih lastnosti.

2. Odraščanje na Samoi- njen doktorat (1. terenska študija). V njej si postavi vprašanje: »Ali je kriza adolescence človeške kulture biološko ali družbeno-kulturno pogojena?«.

Najprej je bila prepričana, da je to stvar medkulturne univerzalije (biologije).

Testirala je skupino 24 deklet z metodo terenskega dela, obrazcev,...s komparativno metodo (primerjala je z rezultati, pridobljenimi v ZDA).

Dekleta niso imela znakov adolescence (celo mozoljev niso dobivala). To utemeljuje z naslednjimi razlogi:

-seksualnost v ničemer ni tabu (ni moralnih prepovedi), ni tabuja devištva (velja le za poglavarjeve hčere)

-med delom in prostim časom ni diskontinuitete = ne zahtevata različnih vedenj

-otrok ni odvisen od staršev, ampak od celotne razširjene družine (po nasvet gre lahko h komurkoli iz te družine)

-učenje ni institucionalizirano na zahodnjaški način izvaja se brez pritiskov, brez večjih pričakovanj, brez tekmovalnosti

-moralne norme niso pomembne o vsem se da pogovarjati

-Samoa je zanjo »heaven on earth« vse gre počasi, otroci so zelo zgodaj seznanjeni z vsem (smrt je smrt in nič drugega)

-družba je organizirana enostavno ni socialne stratifikacije ni socialne mobilnosti ni tekmovalnosti

-obdobje adolescence status je določen s principom geniture/ rojstva (1. otrok ima tak status, 2. drugačen). Ni tekmovanja za socialne statuse, ker ima vsak že določenega adolescenca torej ni tekmovanje za status (ni stresna)

1. način socialne stratifikacije: princip geniture

2. način soc. stratifikacije: princip spola

Derek FREEMAN: Knjiga Margareth Meat in Samoa. 3 terenske študije je izvedel na Samoi in z njimi zanikal ugotovitve M. Meat:

-Samoa je vse prej kot raj na zemlji to je agresivna kultura, veliko alkoholizma, nasilja

-tabu devištva velja za vse je moralna vrednota

-Samoa je podobna Bronxu

Samoa je napačno ocenjena s strani M. Meat, ker:

1. terensko delo Meatove je potekalo le 4 mesece

2. Meat ni poznala nativnega jezika, uporabljala je prevajalca

3. ni navezala stika z dekleti, živela je pri prevajalcu. In ni vzpostavila distance z dekleti, ampak se je zabavala z njimi (popivala, veseljačila)

4. Ni uporabljala primarnega vzorca raziskave mlada dekleta niso primerna za raziskavo. Za raziskavo je potrebno jemati starejše ljudi, ne glede na to ali preiskuješ starejše ali mlajše. Po vzoru njega (Freemana), ki je v ZDA delal raziskavo na upokojencih, ko je raziskoval vedenje mladih.

Spor med Meatovo in Freemanom je največji spor v A, ki ga je moč pojasniti z naslenjimi trditvami:

-raziskovala sta na različnih koncih Samoe (vsak na svojem otoku)

-raziskovala sta v različnih obdobjih (letih)

-pojavlja se vprašanje lokacije, časa in vzorca

-vprašanje je tudi, kako je mogoče, da različni ljudje različno interpretirajo stvari – metafizičen problem in ne fizičen